

Arbetsmarknadssektionen
Elisabeth Hejman

Utbildningsdepartementet

SKR:s yttrande - Avveckling av studiestartsstödet

Sammanfattning

SKR tillstyrker regeringens förslag om att avveckla studiestartsstödet.

SKR vill samtidigt understryka att behovet av utbildning och ändamålsenliga rekryterande studiestöd kvarstår för kortutbildade personer som uppbär ekonomiskt bistånd. SKR föreslår därför att det utreds och inrättas en mer träffsäker form av studiefinansiering för denna målgrupp, för att säkerställa att de får de utbildningsmöjligheter som krävs för att kunna stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Allmänna synpunkter

SKR tillstyrker att avveckla studiestartsstödet och att följdändringar görs i annan lagstiftning.

Syftet med studiestartsstödet är att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Som framgår av promemorian och Riksrevisionens granskning, går studiestartsstödet i stor utsträckning till fel målgrupp. Under 2017–2022 har cirka 10 500 individer tagit del av stödet. Omkring hälften hade en färdigställd gymnasieutbildning. Närmare 30 procent hade dessutom en eftergymnasial utbildning.

Kommunerna vittnar också om att administreringen av studiestartsstödet är krånglig och att det är svårt för bidragstagarna att förstå vem som fattar beslutet om rätten till stöd. Pengarna räcker inte heller till för alla som vill studera i de kommuner som valt att ansluta sig till stödet.

På grund av dessa brister, och för att säkerställa en mer rättssäker och effektiv hantering, anser SKR att avvecklingen av studiestartsstödet är ett nödvändigt steg.

SKR ser dock ett fortsatt stort behov av ekonomiskt stöd för studier för den målgrupp som ursprungligen var avsedd för studiestartsstödet, för att säkerställa att de inte tvingas avstå från studier på grund av ekonomiska hinder.

SKR vill också uppmärksamma regeringen på att studiefinansiering för arbetslösa med ekonomiskt bistånd idag omgärdas av ett komplicerat regelverk. Detta försvårar för individen att planera sin försörjning och därmed kunna studera. SKR har tidigare påtalat att regelverket för ekonomiskt bistånd innebär svårigheter att bedöma rätten till bistånd vid reguljära studier inom ramen för ett arbetsmarknads-politiskt program och att det leder till att kommunerna gör olika, vilket ger olikvärdiga förutsättningar för individen. Även utredningen om drivkrafter och möjligheter för biståndstagare (SOU 2025:15) gör bedömningen att ”det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att behovet i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt harmoniserar inte med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program” (sid 857).

Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att ta fram en alternativ form av studiefinansiering för de individer som nu står utanför systemet. Detta stöd bör vara anpassat för att möta de specifika behoven hos denna grupp, där många redan är i en utsatt ekonomisk situation och där möjligheten till studiefinansiering via exempelvis studiemedel inte är realistisk för alla. Både ur ett kompetensförsörjningsperspektiv och ur individens perspektiv är det avgörande att fler tar del av utbildning för att matcha efterfrågan på arbetsmarknaden.

6.3 Konsekvenser för enskilda

I promemorian bedöms att avvecklingen av studiestartsstödet inte kommer att medföra några negativa konsekvenser för den enskilde, då studiemedel anses vara en tillräcklig finansieringskälla för vuxna som studerar på grundläggande och gymnasial nivå. Det framhålls att studiemedlen erbjuder ett högre totalbelopp än studiestartsstödet, vilket ger möjlighet till ett större månadsbelopp. Vidare nämns att skuldsättningen kan öka, men att det högre bidraget för studier på lägre nivåer bidrar till att hålla skuldsättningen nere.

SKR delar inte denna bedömning. Det är viktigt att påpeka att studiemedlen består av både bidrag och lån. För att finansiera sina studier på grundläggande och gymnasial nivå tvingas individer i målgruppen ta studielån, vilket leder till att de skuldsätter sig för att kunna studera. Detta riskerar att skapa en större ekonomisk börda, särskilt för den grupp som är mest beroende av studiestartsstödet, och som redan i högre grad än andra riskerar att hamna hos Kronofogden. Många inom denna grupp har också låg motivation att ta studielån, och vissa har redan förbrukat sin rätt till stöd från CSN, vilket gör att de inte längre har möjlighet att finansiera sina studier genom studiemedel.

Det finns en tydlig risk att detta leder till att fler individer, särskilt de som annars skulle ha fått studiestartsstöd, inte påbörjar eller avbryter sina studier på grund av

ekonomisk osäkerhet. Detta skulle i sin tur kunna leda till ett ökat beroende av ekonomiskt bistånd. SKR bedömer därför att avvecklingen av studiestartsstödet kan få betydande negativa konsekvenser för individen, trots att promemorian hävdar motsatsen.

Vidare konstateras i promemorian att det ska vara möjligt att studera med bibehållet aktivitetsstöd. Detta är positivt, men SKR vill påpeka att den målgrupp som studiestartsstödet riktades till inte är densamma som den som erhåller aktivitetsstöd.

Fler måste studera för att kunna komma in på arbetsmarknaden, och arbetsgivarna behöver anställa. För att uppnå detta krävs ett flexibelt system där personer som idag inte arbetar kan studera och få kompetenshöjande insatser. Forskning visar att de verkliga möjligheterna till anställning ofta finns i arbetsplatsnära insatser.

Tyvärr ser vi att Arbetsförmedlingen, som beslutar om anställningsstöd, har stramare tillämpning när det gäller att erbjuda utbildning parallellt med anställningsstödet nystartsjobb. Detta gynnar varken individen eller arbetsgivaren. Enligt statistik från februari har cirka 120 000 av de 380 000 inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen högst förgymnasial utbildning, vilket tydligt visar det stora utbildningsbehovet inom denna grupp.

6.7 Konsekvenser för kommuner

I promemorian bedöms att avvecklingen av studiestartsstödet kommer att leda till minskad administration för kommunerna. Samtidigt kan det leda till ett ökat behov av information och vägledning för målgruppen när det gäller andra former av studiefinansiering enligt utredningen. Vidare framhålls att kommunerna fortsättningsvis ska arbeta aktivt för att nå de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande och gymnasial nivå, samt motivera dem att påbörja studier. Utredningen påpekar också att kommunernas kostnader för försörjningsstöd kan påverkas.

SKR delar bedömningen att administrationen för de berörda kommunerna kan förväntas minska i viss utsträckning. SKR ser dock en uppenbar risk att avsaknaden av studiestartsstödet innebär att fler individer, som annars hade kunnat delta i utbildning, riskerar att stå utanför utbildningssystemet och därmed söker sig till andra försörjningsformer såsom ekonomiskt bistånd istället. Utan ett alternativt stöd för studier finns en risk att de kommunala kostnaderna för försörjningsstöd och andra stödåtgärder ökar, vilket får konsekvenser för kommunernas ekonomi och förmåga att stödja individer på vägen till arbete och självförsörjning.

6.9 Konsekvenser för jämställdheten

I promemorian framhålls att förslaget om avveckling av studiestartsstödet inte förväntas påverka jämställdheten, eftersom både kvinnor och män sägs ha samma möjlighet att studera genom studiemedel eller alternativt bibehållet aktivitetsstöd. SKR har dock svårt att dela denna bedömning. Forskning och tidigare utredningar visar att kvinnor som är beroende av ekonomiskt bistånd i högre grad än män styrs mot utbildningsinsatser, medan män oftare hänvisas till arbetsmarknadsåtgärder.

Utan ett alternativt studiestöd för denna grupp riskerar kvinnor att drabbas hårdare än män. Detta beror på att kvinnor i större utsträckning är beroende av att kunna finansiera sina studier för att förbättra sina chanser på arbetsmarknaden. Avsaknaden av stöd kan leda till att fler kvinnor tvingas skuldsätta sig, vilket ökar risken för ekonomisk utsatthet och försvårar deras etablering på arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av detta bedömer SKR att avvecklingen av studiestartsstödet kan få negativa konsekvenser för jämställdheten.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande